

Krzysztof Migoń

Uniwersytet Wrocławski

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Rocznik Muzeum Papiernictwa

2010, t. IV

ISSN 1897-7685

Kazimiera Maleczyńska **(25 X 1925, Lwów – 29 X 2010, Wrocław)**

Profesor Kazimiera Maleczyńska ukończyła studia historyczne w Uniwersytecie Wrocławskim (1949). Już w czasie studiów (od 1946 roku) pracowała w Bibliotece Uniwersyteckiej (1946–1960), a następnie w Katedrze Bibliotekoznawstwa (obecnie Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa), gdzie kolejno jako adiunkt, docent i profesor (tytuł profesorski otrzymała w 1982 roku) uprawiała badania naukowe i prowadziła uniwersytecką dydaktykę aż do przejścia na emeryturę w 1996 roku.

Doskonała znajomość starej książki, rękopiśmiennej i drukowanej, pozwoliła jej prowadzić badania historyczne na wszystkich niemal obszarach wiedzy o dawnej kulturze książki – od rzemiosła papierniczego po historię bibliotek, dzieje czytelnictwa i recepcję książki. Studia nad dawną książką prowadziła jednocześnie w dwóch wyraźnie zaznaczonych kręgach terytorialnych – śląskim i ogólnopolskim. Najwięcej uwagi poświęciła najpierw dobie renesansu, a z czasem rozszerzyła swoje zainteresowania na okresy późniejsze, aż po wiek XX.

Jej rozprawa habilitacyjna pt. *Recepcja książki francuskiej we Wrocławiu w XVI w.* (1968) pokazała obecność i funkcjonowanie w tym mieście książki importowanej z Francji i Szwajcarii, a przez to uzupełniła wiedzę o kulturze epoki za pomocą źródeł i metod bibliologicznych. Kontynuacją i dopełnieniem była następna książka: *Zainteresowania czytelnicze mieszczan dolnośląskich okresu Renesansu* (1982). Dalsze prace śląskoznawcze dotyczyły już nie tylko epoki renesansu i nie tylko recepcji książki. Obejmowały też inne sfery kultury książki na Śląsku: repertuar wydawniczy, biblioteki, przemieszczenia i straty księgozbiorów. Profesor dała także syntetyczne ujęcia dziejów książki dolnośląskich miast – Kłodzka i Świdnicy.

W połowie lat siedemdziesiątych XX wieku profesor Maleczyńska podjęła badania nad dziejami bibliotek i nad ideą biblioteki publicznej w Polsce. Wyniki tych

Kazimiera Maleczyńska

prac znalazły się m.in. w publikacjach: *Książki i biblioteki w Polsce okresu zaborów* (1987) i *Z dziejów księgozbiorów mieszczańskich w Polsce 1506–1572* (1991). W tej drugiej książce Autorka objęła i zinterpretowała rozległy materiał źródłowy, i scaliła rozproszone dotąd wiadomości o kulturze książki czasów zygmunto-wskich.

Kazimiera Maleczyńska była jednym z nielicznych w Polsce znawców historii piapiernictwa. Właśnie dzieje piapiernictwa i starego piapieru, głównie na Śląsku, były jej pierwszym i nigdy nieporzuconym polem badań. Naukowym debiutem był opublikowany w 1954 roku na łamach „Sobótki” artykuł pt. *Z dziejów piapierni wrocławskiej w XVIII w.* Rozpoczęła wtedy pod kierunkiem profesora Stefana Ingłota pracę nad rozprawą doktorską pt. *Dzieje starego piapiernictwa śląskiego*. Ta pierwsza monografia śląskiego piapiernictwa, wydana w 1961 roku, pozostaje do dzisiaj najpełniejszym opracowaniem tematu, choć dalsze badania różnych autorów w niej-dnym ją uzupełniły.

Do historii piapieru i piapiernictwa profesor Maleczyńska wracała później wielokrotnie. Była autorką wielu haseł w *Encyklopedii wiedzy o książce* (1971) i przygotowywanych do drugiego jej wydania. W ossolińskiej serii „Książki o Książce” wydała popularnonaukowe *Dzieje starego piapieru* (1974). Bardzo pochlebnie o książce tej pisała w recenzji Jadwiga Siniarska-Czaplicka, autorytet w dziedzinie historii piapiernictwa w Polsce. Dziełko to zauważyli nie tylko specjaliści: późniejsza noblistka Wisława Szymborska w swoich *Lekturach nadobowiązkowych* publikowanych na łamach „Życia Literackiego” zachwyciła się jednym tylko wątkiem tej książki – barwnym światem gałganiarzy, wędrownych zbieraczy szmat dla piapierni. Zapewne nieoczekiwany był dla Autorki taki odbiór jej historii piapiernictwa!

Trwałe znaczenie mają publikowane kilkakrotnie przez Kazimierę Maleczyńską oceny stanu badań nad dawnym piapiernictwem w Polsce (1967, 1974/1975, 1991). Szczególnie ważną wypowiedzią o charakterze porządkującym i metodologicznym było jej wystąpienie na międzynarodowej konferencji z okazji pięćsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce w 1974 roku, opublikowane w rok później pt. *Piapiernictwo polskie przed „potopem” szwedzkim. Stan badań – problematyka – postulaty badawcze*. Omówione tam problemy są ciągle aktualnym wprowadzeniem do historycznych badań nad piapiernem, szczególnie w perspektywie księgoznawczej.

Nie wolno też nie zauważyć w dorobku naukowym profesor Maleczyńskiej kilkunastu recenzji ważnych dzieł polskich i zagranicznych z zakresu historii piapieru i piapiernictwa (w tym filigranistyki). Polskiemu czytelnikowi zaprezentowała (głównie w „Rocznikach Bibliotecznych”), i oceniła, fundamentalne publikacje wydane po niemiecku, czesku, słowacku, litewsku, ukraińsku, rosyjsku. Wprowadzała tym samym do piśmiennictwa polskiego literaturę światową.

Profesor Kazimiera Maleczyńska kierowała pracami zespołowymi, tworzyła programy badań, których naukowa wartość wykracza daleko poza krąg wiedzy o książce i bibliotece – wchodzi one jako pełnowartościowy składnik w historię kultury i świadomości społecznej. W latach 1981–1996 redagowała ogólnopolskie czaso-

pismo naukowe „Roczniki Biblioteczne”, chętnie udzielając na ich łamach miejsca i tematyce śląskiej, i tematyce Kresów Rzeczypospolitej.

Godny podkreślenia jest widoczny w pisarstwie naukowym profesor Maleczyńskiej zmysł syntezy; w niewielu słowach potrafiła zawsze ująć najistotniejsze zjawiska i wydobyć najważniejsze problemy. Polskie piśmiennictwo bibliologiczne byłoby bez prac Kazimierzy Maleczyńskiej uboższe. Przez kilkadziesiąt lat aktywnej twórczej pracy opisała ważne obszary kultury książki, wprowadziła w naukowy obieg nowe źródła i nowe interpretacje, wytyczyła drogi dalszych badań. Swoim twórczym i pracowitym życiem budowała znaczenie wrocławskiego ośrodka studiów bibliologicznych i bibliotekoznawczych. Pozostawiła wyraźny ślad w dorobku naukowym i dydaktycznym Uniwersytetu Wrocławskiego.

Najważniejsze prace profesor Kazimierzy Maleczyńskiej z zakresu historii papiernictwa:

Dzieje starego papiernictwa śląskiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1961, ss. 200 („Monografie Śląskie Ossolineum”, 4).

Dzieje starego papieru, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1974, ss. 195 („Książki o Książce”).

Rec. J. Siniarska-Czaplicka, „Studia o Książce” 1977, t. 7, s. 242–243; W. Szymborska, *Lektury nadobowiązkowe*, Kraków 1992, s. 139–140.

Badania nad dawnym papiernictwem w Polsce w latach 1944–1966, „Roczniki Biblioteczne” 1967, z. 1/2, s. 193–200.

Papiernictwo polskie przed „potopem” szwedzkim. Stan badań – problematyka – postulaty badawcze [w:] *Dawna książka i kultura: materiały międzynarodowej sesji naukowej z okazji pięćsetlecia sztuki drukarskiej w Polsce*, red. S. Grzeszczuk i A. Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1975, s. 115–131.

Pięćsetlecie polskiego papiernictwa. Komunikat, „Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego” 1991, seria A, t. 46, s. 27–29.

Zob. też: „Roczniki Biblioteczne” XLIX (2005) – tom dedykowany Kazimierze Maleczyńskiej. Tu: K. Migoń, *Kazimiera Maleczyńska – historyk kultury książki*, s. 5–10; A. Jabłońska, *Bibliografia publikacji prof. dr hab. Kazimierzy Maleczyńskiej*, s. 11–27.

Kazimiera Maleczyńska
(25.10.1925 Lwów – 29.10.2010 Wrocław)

Summary

Professor Ph.D. Kazimiera Maleczyńska passed away in October 2010. The scholar was a distinguished expert on nearly all areas of knowledge about past book culture - from paper artisanship to the history of libraries, history of reading and book reception. The History of Old Silesian Papermaking (Dzieje starego papiernictwa śląskiego) - the Ph.D. dissertation written by K. Maleczyńska, published in 1961, remains till this day the most complete study of the subject.

Translation
Agnieszka Chudziak

Kazimiera Maleczyńska
(25.10.1925 Lwów/Lemberg – 29.10.2010 Breslau)

Zusammenfassung

Im Oktober 2010 ist Frau Professor Dr.habil. Kazimiera Maleczyńska von uns gegangen. Die Wissenschaftlerin war eine bedeutende Kennerin fast aller Gebiete des Wissens über die alte Kultur des Buches – vom Papierhandwerk bis zur Geschichte der Bibliotheken, des Lesens und der Bücherrezeption. Ihre im Jahre 1961 erschienene Doktorarbeit „Die Geschichte der alten schlesischen Papierherstellung“ (Dzieje starego papiernictwa śląskiego) bleibt bis heute die ausführlichste Bearbeitung dieses Themas.

Übersetzt von
Dorota Błaszczuk